

УДК 378.01

Крызіс афіцыйнай адукацыі

Лемех У.В.,

УА “Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт”

Мінск, Рэспубліка Беларусь

Жыццё такое вялікае і яшчэ незразумелае,
што ня можа быць штампаваных, для ўсіх абавязковых, шляхоў.

Абдзіраловіч І., Вільня, 1921 г.

Вышэйшая адукацыя завяршае этап эмбрыянальнага росту і легалізацыі кадравай адзінкі ў эканамічную, даволі цынічную арганізацыю здабывання “хлеба і зрелищ”. Розныя эканомікі блукаюць ў пошуках падыходаў, ідэй і сцэнараў траўмабяспечнай кваліфікацыі маладога жыцця, яго інтэграцыі ў цвёрды закон падпарадкавання. Беларускі варыянт адаптацыі былога выпускніка ВНУ да “правды жыцця” можна характарызаваць як постсавецкі, у каторым ВНУ – філія бюджэтна-размеркавальнай палітыкі, дзе на адным баку-

падаткаплацельшчыкі, пасярэдзіне-арганізаваная бюракратыя, на выхадзе-бюджэтныя месцы, “священные коровы” сацыяльнай справядлівасці. Чысты варыянт калектывізацыі ВНУ заснаваны на абагульненні, цэнтралізацыі і кантралюемым размеркаванні бюджэта з апорай на закон.

Малюнак 1. Арганізацыя вышэйшай адукацыі, заснаваная на бюракратызацыі сувязі ўзаконенага прылусу да сумеснай дзейнасці

На малюнку 1 паказана, што адукацыя, кіраваная законам падпарадкавання, стварае іерархічную рашотку адчужанасці, руйнуе зваротную сувязь сям’і з творчай і фінансавай ініцыятывай. Трансфармацыя складанага і разнастайнага ў банальна-афіцыйнае на, першы погляд, з’яўляецца ўратавальным кругам ад дефіцыта багацця і лішка беднасці, але ж гэта не так.

Для татальнай калектывізацыі вышэйшай адукацыі патрэбна высокая ступень абстрагавання, у першую чаргу, ад грошай, іх натуральнай крызіснасці, уліковых і крэдытных ставак, выпадковасці і самае галоўнае - плацежаздольнасці асобнай сям'і. Характэрна, што для савецкага перыяду, так званы, эканамічны крытэр навучання штучна звязіўся і прыняў форму каштарысу – бюракратычнага задання, для каторага эфектыўнасць сям'і абітурыента, а таксама рэнтабельнасць працы выпускніка ВНУ не мелі прынцыповага значэння. Закон народнагаспадарчых інтарэсаў зліквідаваў вузкія брамы жыцця, зрабіў незразумелае і нават канфліктнае - звычайным, простым, масавым. Так стваралася эра пазаканамічнага, вузкая галіновага, правінцыйнага навучання з усімі атрыбутамі ўзаконенай (фармальнай) этыкі.

Мяжа савецкага ўплыву на адукацыю была даволі акрэслінай і ў нейкім сэнсе канструктыўнай пакуль жыццёвыя акалічнасці суіснавалі ў зоне штучных імператываў, адчужаных ад замежнай валюты, міжнародных абменаў, крызісаў, інтэрнэту. Спадзяюся, што наступны прыклад дазволіць ацаніць стан рэчаў, пры якім ўтрыманне бюджэтных месцаў можа ператварыцца ў вялікую ілюзію і стратны праект.

Калектыўная вышэйшая адукацыя з'яўляецца задачай па размеркаванню бюджэтных, штучна калектывізаваных сродкаў, на чале якіх стаіць арганізаваная бюракратыя, таму:

■ ВНУ не аказвае аніякай паслугі, а толькі спажывае даведзеныя зверху каштарысы выдаткаў у адпаведнасці з зацверджанымі нормамі занятасці выкладчыкаў і студэнтаў. У стане дакладных іерархічных зносін нельга сказаць “што такое добра, а што – дрэнна”.

■ Студэнты і выкладчыкі падпарадкаваны прынцыпу абавязковай (больш-меньш нармаванай занятасці), якая паводле закона павінна прывесці да станоўчага выніку.

■ Заробкі выпускнікоў ВНУ ніякім чынам не ўплываюць на фінансавую дзейнасць ВНУ, стан яго рэпутацыі.

■ Плацельшчыкі падаткаў ўспрымаюць фінансаванне вышэйшай адукацыі як абавязак, а не бізнес-план.

■ Камерцыйналізацыя вышэйшай адукацыі з'яўляецца дадатковым падаткам, больш дэцэнтралізаваным, але ў такой жа ступені адчужаным ад эфектыўнасці.

Нельга забальзамаваць адукацыю і вывесці яе з працэсу жыцця, нават калі закон адстойвае статычнасць ведаў. Змест вышэйшай адукацыі выключна фрагментарны: каб “вырабіць” поўнаўартаснага кадра эканомікі трэба разлічваць на даволі працяглы падаткавы тэрмін у 38 гадоў (60-22), дзе 60 – чакаемы ўзрост заканчэння працоўнай дзейнасці, 22 – разліковы перыяд навучання ў школе і ВНУ. Перспектыўны падыход да навучання не дазваляе ігнараваць якасць нацыянальнай валюты і эканомікі цалкам. Зараз беларускі рубель вядзе сябе даволі вульгальна, не прэтэндуе на далекія перспектывы і штогод старэе на 14% (сакавік 2009 г). Бюджэт эканомікі Беларусі амаль што на 90% фінансуецца дэз’арганізаванымі юрыдычнымі асобамі, таму не патрабуе ад законаведаў адказнасці ў дачыненні планаў канкрэтнай сям’і.

Эканамічныя ўмовы спрыяльнага бюджэтнага фінансавання адукацыі, калі сярэднія выдаткі на адно бюджэтнае месца ў перыяд «довузovской» падрыхтоўкі складаюць ў эквіваленце 550 \$/год, «вузovской» – 1700 \$/год размешчаны ў табліцы.

Структура падаткаў (фізычныя асобы юрыдычныя асобы)	Адэкватны заробак эканамічна актыўнага кадра*			
	10 90	50 50	10 90	50 50
Стаўка рэфінансавання, % за год	5%	5%	14%	14%
В-1. 3% падатак з заробку	\$5 400	\$26 998	\$34 634	\$173 170
В-2. 6% падатак з заробку	\$2 700	\$13 499	\$17 317	\$86 585
В-3. 12% падатак з заробку	\$1 350	\$6 749	\$8 659	\$43 293
	*нарматыў ФЗП у адносінах да вырuchкі прадпрыемства - 20%			

Бюджэтнае фінансаванне адукацыі пры “таннай” нацыянальнай валюце патрабуе высокіх заробкаў і таму з’арыентавана на даволі вузкую, дастаткова заможную частку насельніцтва. Неадэкватнымі выглядаюць аргументы, якія актуальнасць “бесплатной” адукацыі тлумачуць беднасцю насельніцтва, асабліва вясковага. Больш таго, калектывізацыя адукацыі шукае выйсце ў нізкай сацыяльнай актыўнасці насельніцтва, падпарадкаванне бюджэта палітыцы вузкіх прамысловых групавак і шырокага кола чынавенства.

Літаратура:

Абдзіраловіч І. Адвечным шляхам: Дасьледзіны беларускага сьветапогляду. Мн.: Навука і тэхніка, 1993.